

โนราแขก : การปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อ วัฒนธรรมชุมชน

Nora Kaek : Performance Adaptations for Community Culture

ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์^๑

Thummanit Nikomrat

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง โนราแขก : การปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อวัฒนธรรมชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมา รูปแบบ อิทธิพลของการแสดงภาคใต้ การปรับเปลี่ยนและบทบาทโนราแขกในจังหวัดนราธิวาส วิจัยใช้การศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ สังเกตการณ์แสดงคณะโนรา ถวิลจำปาทอง จังหวัดพัทลุง มะโย่งคณะ กู สรี จังหวัดปัตตานี โนราแขกคณะจวนสองชีวิต จังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ปรากฏอยู่ในการแสดงโนราแขกของจังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส จะมีรูปแบบการแสดงเป็นของตนเองโดยเฉพาะ โนราแขกปรับเปลี่ยนการแสดงมาจากโนราของชาวไทยพุทธ และการแสดงมะโย่งของชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีการรำร้องและแสดงเป็นเรื่องราวแสดงเพื่อประกอบ

^๑ อาจารย์สาขาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

พิธีกรรมและความบันเทิง ผู้แสดงที่สำคัญ คือ พ่อโนรา นางรำ และพราน จะนำเอกลักษณ์ของโนราและมะโย่งในเรื่องของการรำรำ การแต่งกาย การขับร้อง-ดนตรี มาใช้แสดงร่วมกัน คือ พ่อโนรา แต่งกายแบบโนรา ขับร้องเจรจาเป็นภาษามลายูถิ่น ผู้ชมชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม จะดูโนราแขกร่วมกันด้วยความสนุกสนาน และเข้าใจในศิลปะการแสดง โนราแขกมีบทบาทในสังคมภาคใต้ ๗ ประการ คือ ๑. เป็นเครื่องนันทนาการของชาวบ้าน ๒. เป็นสื่อในการติดต่อกับวิญญาณสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ ๓. เป็นสื่อมวลชนชาวบ้าน ๔. เป็นสิ่งสืบสานสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ๕. เป็นการพัฒนาคุณภาพประชากร ๖. เป็นการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ ๗. เป็นการรักษาความมั่นคงของชาติ การแสดงโนราแขกปรากฏอยู่เฉพาะจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดปัตตานี ความสนใจในการแสดงโนราแขกเริ่มลดลง

Abstract

The objective of the research study entitled Nora Kaek : Performance Adaptations for Community Culture was to study Nora Kaek in Narathiwat Province with reference to its history, forms, influence on performance in the south, adaptations, and roles, The method of research involved related documents, interviews, and observations pertaining to the Nora troupe of Tawin Jumpatong in Pattalung Province, the Ku Sari Mayong troupe in Pattani Province, and the Nora kaek troupe of Juan Songcheewit in Narathiwat Province. The research findings are as follows. The things that appeared in the Nora kaek performance of Pattani and Narathiwat provinces carried their own identities and forms. The Nora Kaek performance was adapted from the Nora of Buddhist Thais and the Mayong of Muslim Thais, consisting of dance

and singing along with its performance involving a fully developed story. The purposes of the performance were to accompany a ritual and for entertainment. The main character were a Nora father, female dancers, and a hunter. The unique Nora and Mayong features of dance, costume, and singing-music were combined for the performance characterized by the following. The Nora father was dressed in Nora style, singing and conversing in Thai as well as in local Malay. Muslim-Thai dancers wore local-style clothes and sang and conversed in local Malay. An audience of Buddhist Thais and Muslim Thais would enjoy watching the Nora Kaek together and quite comprehend the art of this performance. The roles of the Nora kaek in the society of the South were seven : ๑. it served as a form of folk entertainment; ๒. it was a medium of communicating with the supernatural; ๓. it acted as a kind of mass media; ๔. it forged and fostered social relations; ๕. it developed the quality of population; ๖. it enhanced economic status; ๗. it preserves national security. The Nora kaek performance was found only in Narathiwat and Pattani Provinces. Its popularity was in the decline.

บทนำ

ภูมิประเทศของภาคใต้มีลักษณะทอดยาวลงไปในทะเล ทำให้มีสภาพภูมิศาสตร์แตกต่างกัน รวมทั้งสภาพชุมชนและวิถีชีวิตกันด้วย ประชาชนกลุ่มวัฒนธรรมของภาคใต้ที่สำคัญมี ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มชาวไทยพุทธ จะครอบคลุมอยู่บริเวณส่วนใหญ่ของภูมิภาคของภาคใต้ กลุ่มชาวไทยมุสลิมจะอยู่บริเวณตอนล่างของภาคใต้ ดังนั้น ศิลปะการแสดงที่เกิดจากอิทธิพลของวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ ซึ่ง

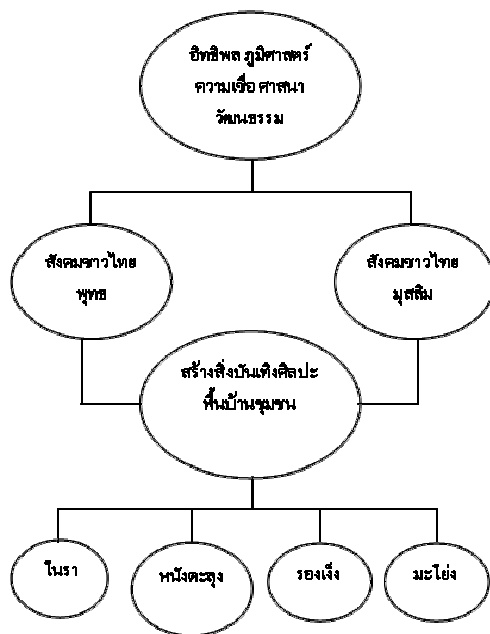
เป็นที่นิยม และรู้จักกันโดยทั่วไปคือ โนรา และหนังตะลุง ในขณะเดียวกัน กลุ่มของชาวไทยมุสลิมจะมีการแสดงรองเง็ง มะโย่ง ได้รับความนิยมเฉพาะกลุ่มและรู้จักกันอย่างแพร่หลายเช่นเดียวกัน เมื่อวิถีชีวิตชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกัน จึงมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตและการแสดงร่วมกันด้วย โดยเฉพาะในจังหวัดนราธิวาส จะมีคณะนักแสดงพื้นบ้าน ซึ่งเรียกตนเองว่า โนราแขก หรือ โนราควน แสดงให้ประชาชนทั่วไปชมกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผู้แสดงสามารถเจรจา ร่ายรำ เหมือนกับการแสดงโนราและมะโย่ง มีการใช้ภาษาไทยและภาษามลายู มีการใช้ภาษาไทยและภาษามลายูกันในการนำเสนอการแสดงแต่ละครั้ง มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก เช่น โนรา เขย นกยูงทอง โนราพุด เกตุกุล ฯลฯ ต่อมาศิลปินโนราแขกได้ลดเลือนหายพร้อมกับเปลี่ยนแปลงบทบาทการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ไป ทำให้การแสดงโนราแขกไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก ในระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา ได้มีปรากฏการแสดงโนราแขกของคณะโนราจวัน สองชีวิต ที่อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส สืบทอดกันมา ผู้วิจัยได้ติดตามการแสดงอยู่เสมอ หากได้มีการศึกษาค้นคว้า ประวัติ ความเป็นมา รูปแบบการแสดง อิทธิพลและการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้การแสดงโนราแขกมีความยั่งยืนและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายต่อไป

วัตถุประสงค์

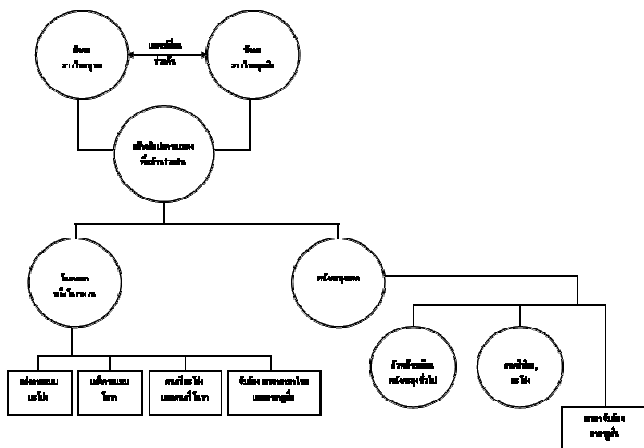
๑. ศึกษาประวัติความเป็นมาของโนราแขก
๒. ศึกษารูปแบบการแสดงของภาคใต้ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงโนราแขก
๓. ศึกษารูปแบบการปรับเปลี่ยนการแสดงของโนราแขก
๔. ศึกษาบทบาทการแสดงโนราแขกในชุมชน อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ ๑

กรอบแนวคิดที่ ๒

วิธีดำเนินงาน

รวบรวมข้อมูล เอกสารทางวิชาการ ศึกษาวิทัศน์ การแสดงโนรา มะโย่ง โนราแขก จากสถาบันการศึกษาและผู้ที่เคยศึกษาค้นคว้าไว้ก่อน มาเปรียบเทียบกับ การสังเกตการณ์แสดงของโนราถวิล จำปาทอง จังหวัดพัทลุง มะโย่ง กุสรี จังหวัดปัตตานี โนราแขกจ๋วน สองชีวิต จังหวัดนราธิวาสในปัจจุบัน เพื่อศึกษา ประวัติ ความเป็นมา รูปแบบการแสดง การเปลี่ยนแปลงบทบาทต่อชุมชนและสังคม ในปัจจุบัน

ผลการศึกษา

โนราแขกเกิดจากการรวมตัวของชุมชนชาวไทยพุทธที่มีบรรพบุรุษเป็นโนรา กับนักแสดงชาวไทยมุสลิมที่มีความชื่นชอบในการแสดงมะโย่ง ซึ่งอยู่ในชุมชนใกล้เคียงกัน มาร่วมจัดการแสดงโนรารูปแบบใหม่ ที่นำขนบนิยม และเอกลักษณ์การแสดงโนราและมะโย่ง มาปรับใช้ร่วมกัน เอกลักษณ์ที่สำคัญคือ การแสดงประกอบ พิธีกรรมในชุมชน องค์ประกอบการแต่งกายแบบโนรา และพรานพร้อมกับถืออาวุธ คือ มัดหวาย และมิดแทนพระขรรค์กับเชือก มีการขับร้องบทในจังหวะเพลงทนและ เพลงทับ ประกอบการแสดง พร้อมกับการแปลบทร้องเป็นภาษาไทยและภาษามลายูถิ่นทุกครั้ง มีการสร้างกระบวนการรำขึ้นมาใหม่ เรียกว่า การรำเกี้ยว ซึ่งเป็นการรำเกี้ยวพาราสีระหว่างโนราและนางรำชาวไทยมุสลิม การแสดงโนราแขกมีบทบาทด้านการปลูกฝัง ความเชื่อให้กับชุมชนและผู้สืบทอด ผู้แสดงทุกคนจะเคร่งครัดใน จารีตและความเชื่อบรรพบุรุษที่ปฏิบัติร่วมกันมา และเป็นการแสดงถึงสัมพันธ์ภาพ ชุมชนไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมที่มีต่อกัน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การแสดงโนราแขกที่ปรากฏในชุมชนนั้น จะต้องมีความเข้มแข็งและเข้าใจในขนบนิยมการแสดงดั้งเดิมอย่างแท้จริงพร้อมกับนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดความน่าสนใจและมีประโยชน์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วศิลปะการแสดงที่สามารถประสานความเข้าใจระหว่างกลุ่มชน ย่อมจะสร้างความเป็นเอกลักษณ์และความมั่นคงในประเทศ ซึ่งการปลูกฝังดังกล่าว จะต้องอาศัยความเข้าใจวัฒนธรรมทุกด้านอย่างแท้จริง ดังที่ปรากฏการแสดงโนราแขก ที่สามารถใช้บุคคล ภาษา ดนตรี และวัฒนธรรมการแต่งกายและแสดงร่วมกันได้ ซึ่งควรเผยแพร่การแสดงดังกล่าวให้รู้จักและแพร่หลายในชุมชนและสังคมโดยทั่วไปให้มากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างบทบาทของภูมิปัญญาท้องถิ่นและควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์ร่วมด้านศิลปกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชนชาวไทยพุทธมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพิ่มขึ้น

จากการศึกษาวิจัยโนราแขก : การปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อวัฒนธรรมชุมชน ในความคิดเห็นของฐานะนักวิจัยนั้น องค์ประกอบสำคัญอยู่ที่ ศิลปินโนราและศิลปินมะโย่ง ที่มีอยู่ในชุมชนแต่ละกลุ่ม ต้องตระหนักถึงความรู้และการอยู่รอดที่จะถ่ายทอดในบุคคลในชุมชนได้เข้าใจศิลปะการแสดงร่วมกัน โดยการหลอมรวมศิลปะการแสดงที่มีความเหมือนกันในองค์ประกอบโดยรวมและแตกต่างกันในองค์ประกอบย่อย ให้มาปรับใช้หยิบยืมแสดงร่วมกันได้ เพื่อให้ประชาชนที่มีวัฒนธรรมไทยพุทธและวัฒนธรรมไทยมุสลิมเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้วัฒนธรรมเป็นตัวอย่างของการเข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น ภาษาดนตรี การแต่งกาย เมื่อประชาชนมีการใช้ศิลปวัฒนธรรมการแสดงร่วมกันก็จะทำให้วิถีชีวิตในชุมชนอยู่ร่วมกันได้ ไม่เกิดแตกแยกในชุมชน การที่ศิลปินโนราและมะโย่ง รวมตัวกันเป็นการแสดงโนราแขกได้จะต้องอาศัยความรู้ความสามารถและศึกษาด้านการแสดงอย่างลึกซึ้ง พร้อมกับใช้ระยะเวลาในการปรับตัวเป็นศตวรรษ จึงจะปรากฏเป็นรูปแบบและเอกลักษณ์ในชุมชนอย่างชัดเจน ถ้าหากศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีการบูรณาการจนมีรูปแบบที่สมบูรณ์ เกิดมาสูญหายหรือเสื่อมสลายไปจากชุมชน ขณะที่ชุมชนยังเข้มแข็งอยู่ ก็จะเป็นปัญหา

สำคัญของชุมชนที่ผู้สนใจควรศึกษาและค้นคว้า เพื่อให้ศิลปะการแสดงนั้น ปรากฏ และกลับมารับใช้ เป็นกิจกรรมที่สร้างความสุขและพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ได้ในโอกาสต่อไป

ดังนั้น การศึกษา การแสดงโนราแขก : การปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อพัฒนา วัฒนธรรมชุมชน จึงเป็นการมองภาพพจน์หรือบุคคลในชุมชนมาเป็นตัวอย่างของการ จัดการทางวัฒนธรรม เพื่อให้คนที่ยังไม่เข้าใจวัฒนธรรมแต่ใช้ชีวิตร่วมกันก็จะปฏิบัติ ตามกันได้ ซึ่งจะเป็นการปลูกฝังให้เป็นคนที่มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับความเหมือน และความต่างของคนในชุมชน และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขโดยเฉพาะ สังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาวัฒนธรรม สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๓ จึงขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ชวน เพชรแก้ว ผู้ช่วย ศาสตราจารย์ สนิท บุญฤทธิ์ อาจารย์สมโภช ฉายาเกษตริน ที่สนับสนุนให้กำลังใจ และให้คำแนะนำในทางวิชาการ ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ในการวิจัยเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นแล้วขอกราบขอบพระคุณ ศิลปินมะโย่ง ตำบลเกราะเปราะ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี ศิลปินโนราบ้านลำปา อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง พร้อมทั้งศิลปินอาวุโสและชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรม ในการให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ ธิชาพงศ์ แก้วนพรัตน์ และอาจารย์สุธรรม นัยไกรคุณณัฐ เพชรมณี ที่ได้ช่วยเหลือดำเนินการงานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ ประโยชน์ และคุณค่าของงานวิจัยฉบับนี้ ขอมอบเป็นมรดกสาธารณะครูโนรา อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา และคุณแม่พร้อมสมาชิกในครอบครัวทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- ศรีน มณีโชติ. ๒๕๔๑. สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่มที่ ๘. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ครองชัย หัตถา. ๒๕๔๑. การค้าและการเมืองการปกครองในอดีต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี : โรงพิมพ์มิตรภาพ.
- เฉลิม มากนวล. ๒๕๔๒. ลักษณะไทย เล่ม ๓. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชวน เพชรแก้ว. ๒๕๓๓. ศิลปะการละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศิลปศาสตร์ เอกสารการสอนชุดวิชาที่ ๙-๑๕ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัรชต์. ๒๕๔๔. ดนตรีพื้นบ้านไทยภาคใต้. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นุรีย์น สาและ. ๒๕๔๐. ที่ทรงคนวัฒนธรรม. สถาบันทักษิณคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนพับลิชชิ่ง จำกัด.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. ๒๕๑๙. ตำนานการละเล่นและภาษาชาวใต้. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุดม หนูทอง. ๒๕๓๖. โนรา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.